

Täysistunto

Keskiviikko 8.6.2022 klo 14.00—17.13

8. Valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittinen selonteko

Valtioneuvoston selonteko VNS 10/2021 vp

Valiokunnan mietintö UaVM 6/2022 vp

Ainoa käsittely

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 8. asia. Nyt päätetään ulkoasiainvaliokunnan mietinnön UaVM 6/2022 vp pohjalta kannanotosta selonteon johdosta.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtajan Jussi Halla-ahon esittelypuheenvuoron, joka kestää kymmenen minuuttia, jälkeen keskustelua käydään etukäteen pyydettyjen puheenvuorojen osalta nopeatahtisesti. Etukäteen varattujen puheenvuorojen pituus on enintään viisi minuuttia. Puhemiesneuvosto suosittaa, että myös tämän nopeatahtisen keskusteluosuuden jälkeen pidettävät puheenvuorot kestävät enintään viisi minuuttia. Lisäksi voin myöntää harkitsemassani järjestyksessä vastauspuheenvuoroja. — Nyt valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Halla-aho, olkaa hyvä.

Keskustelu

15.30 **Jussi Halla-aho ps** (esittelypuheenvuoro): Kiitoksia, arvoisa puhemies! Pääministeri Marinin hallitus antoi ohjelmansa mukaisesti eduskunnan käsiteltäväksi joulukuussa 2021 ihmisoikeuspoliittisen selonteon. Se ohjaa Suomen kansainvälistä ihmisoikeuspolitiikkaa sekä hallituksen perus- ja ihmisoikeustoimintaa. Selonteossa käsitellään rinnakkain toimintaa kansainvälisellä, EU- sekä kansallisella tasolla. Ulkoasiainvaliokunta pitää tätä valittua käsittelytapaa perusteltuna.

Kuten valiokunnan kuulemat asiantuntijat toivat esille, aiemmin ihmisoikeuksien edistäminen nähtiin lähinnä osana Suomen kansainvälistä toimintaa. Kuitenkin se, miten hyvin Suomi toteuttaa perus- ja ihmisoikeuksia kansallisesti, määrittää keskeisesti myös sitä, kuinka uskottava toimija Suomi on kansainvälisesti.

Ihmisoikeuspoliittisen selonteon antamisen jälkeen Suomen ja Euroopan turvallisuus- ja toimintaympäristössä tapahtui perustavanlaatuinen muutos Venäjän hyökättyä Ukrainaan 24. helmikuuta. Hyökkäys loukkaa räikeästi kansainvälistä oikeutta, ja Venäjän joukot ovat hyökkäyssodan aikana syyllistyneet Ukrainassa vakaviin kansainvälisen humanitärisen oikeuden loukkauksiin, joihin liittyy myös rikosoikeudellinen vastuu.

Sota on aiheuttanut siviiliväestöön kohdistuvan laajamittaisen ihmisoikeus- ja humanitaarisen kriisin. Sodan kärjistyessä on arvioitu, että yli 10 miljoonaa ihmistä voisi mahdollisesti joutua pakenemaan kodeistaan, näistä noin 4 miljoonaa Ukrainan rajojen ulkopuolelle. Pakolaisista suurin osa on naisia ja lapsia, jotka ovat vaarassa joutua väkivallan ja hy-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2022 vp

väksikäytön uhreiksi paetessaan sotaa. Suomi on yhtenä EU-maana ottanut käyttöön tilapäisen suojelun mekanismin Ukrainasta paenneille.

Toimintaympäristön kuvauksessa todetaan, että monet valtiot pyrkivät avoimesti rapauttamaan monenkeskistä, kansainvälisiin sopimuksiin perustuvaa järjestelmää ja vaikeuttamaan YK:n ihmisoikeusjärjestelmän toimintaa. Räikeimpinä toimijoina selonteko nostaa esille Kiinan ja Venäjän, joiden pyrkimyksenä on ollut eri keinoin kyseenalaistaa ihmisoikeuksien yleismaailmallisuutta YK:n ihmisoikeuselimissä. Ulkoasiainvaliokunta pitää hyvänä, että nämä kehitystrendit tunnustetaan ja nimetään.

Selontekoon on kirjattu tavoite EU:n globaalista johtoroolista ihmisoikeuskysymyksissä. Ulkoasiainvaliokunta pitää tavoitetta tärkeänä erityisesti nykyisessä toimintaympäristössä, jossa ihmisoikeuksia haastetaan kansainvälisellä tasolla entistä enemmän. EU:n yhtenäinen toiminta ei kuitenkaan aina onnistu unionin yksittäisten jäsenvaltioiden kyteessä estämään EU:n yhteisen puuttumisen ja kannanmuodostuksen YK:n jäsenvaltioiden sisällä tapahtuviin ihmisoikeusloukkauksiin.

Selonteon YK:ta koskevan tarkastelun keskiöön ymmärrettävästi nousee Suomen jäsenyys ihmisoikeusneuvostossa. Kolmevuotinen kausi 22–24 on Suomen ensimmäinen täysimittainen jäsenyys ihmisoikeusneuvostossa. Venäjän hyökkäys Ukrainaan on selonteon antamisen jälkeen noussut myös ihmisoikeusneuvoston toiminnan keskiöön. Venäjä oli valittu vuonna 2020 ihmisoikeusneuvoston jäseneksi vuosille 21–23, mutta 7.4.22 Venäjän jäsenyysoikeudet keskeytettiin. Ulkoasiainvaliokunta pitää näitä tietoja erittäin perusteltuina huomioiden maan laajamittaiset ja systemaattiset ihmisoikeusloukkaukset ja humanitaarisen oikeuden loukkaukset Ukrainassa. Myös muutoin Venäjän hyökkäyssota on ollut keskeisesti esillä YK-järjestelmässä. Turvallisuusneuvosto on käsitellyt tilannetta useissa hätäistunnoissaan, mutta Venäjän veto-oikeuden johdosta turvallisuusneuvosto on kyvytön tekemään asiassa päätöksiä.

Euroopan neuvosto on Euroopan johtava hallitustenvälinen ihmisoikeus-, demokratia- ja oikeusvaltiotoimija. Sen toiminta nojaa järjestön piirissä hyväksyttyihin valtiosopimuksiin ja niiden täytäntöönpanon valvontaan. Venäjän hyökkäys Ukrainaan johti maan erottamiseen Euroopan neuvostosta. Valiokunta pitää tätä välttämättömänä todeten samalla, että Venäjä säilyy Euroopan ihmisoikeussopimuksen osapuolena syyskuuhun saakka.

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestöllä eli Etyjillä on maantieteellisen kattavuutensa vuoksi merkitystä ihmisoikeuksia koskevassa vuoropuhelussa. Ulkoasiainvaliokunta pitää valitettavina saamiaan tietoja siitä, että Venäjä rapauttaa Etyjin toimintamahdollisuuksia, ja pitää tärkeänä, että Suomi pyrkii löytämään keinoja Etyjin toimintakyvyn palauttamiseksi myös osana Suomen vuoden 2025 Etyj-puheenjohtajakauden valmisteluja.

Arvoisa puhemies! Selonteon mukaan Suomi edistää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista kaikessa toiminnassa kansallisesti, Euroopan unionissa sekä ulko- ja kehityspolitiikassa YK:ssa ja alueellisissa järjestöissä. Selonteko luettelee eri keinoja eri foorumeilla, joilla oikeusvaltiokehitystä tuetaan. Kuten ulkoasiainvaliokunnan kuulemat asiantuntijat painottivat, ei oikeusvaltiota tule pitää Suomessakaan itsestäänselvyytenä vaan sen eteen pitää tehdä jatkuvasti työtä. Asiantuntijat pitivät kansallisen tason toimia oikeusvaltioperiaatteen edistämiseksi vaatimattomina erityisesti sitä taustaa vasten, että periaate on otettu yhdeksi selonteon perustavista tavoitteista. Kuten suuri valiokunta toteaa, kansallisten kehittämistarpeiden avoin käsittely tuo uskottavuutta asioiden esille nostamiseen myös EU-tasolla ja kansainvälisesti.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2022 vp

Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä selonteon kirjausta siitä, että Suomi edistää vastuullista liiketoimintaa ja valtioiden velvollisuutta suojella ihmisoikeuksia yritystoiminnassa sekä yritysten velvoitetta ihmisoikeuksien kunnioittamiseen niin kansallisesti, EU:ssa kuin kansainvälisestikin. Ulkoasiainvaliokunnan kuulemien asiantuntija-arvioiden mukaan vastuullisuuden edistäminen on yritysten keskuudessa kasvussa ja siitä on tulossa menestyvän liiketoiminnan perusedellytys. Valiokunta pitääkin tärkeänä julkisen vallan myönteisiä kannustimia yrityksille ihmisoikeuksiin sitoutumiseksi. Valiokunta pitää vastuullisuuden edistämistä yritysmaailmassa tärkeänä myös mahdollisesti kasvavana kilpailuetuna yrityksille ja Suomelle.

Ulkoasiainvaliokunta pitää hyvänä, että sukupuolten tasa-arvon sekä naisten ja tyttöjen oikeuksien edistäminen kansallisella, pohjoismaisella, EU- ja kansainvälisellä tasolla on nostettu selonteon yhdeksi painopisteeksi. Venäjän hyökkäyksellä Ukrainaan on ollut myös katastrofaalisia vaikutuksia naisten ja tyttöjen asemaan. Ihmisoikeusjärjestöt raportoivat seksuaalisesta väkivallasta sota-aseena. Valiokunta toteaa lisäksi, että pakolaisiksi lähteneet tytöt ja naiset voivat matkallaan ja määränpäässä kohdata seksuaali- ja sukupuolittunutta väkivaltaa, kuten hyväksikäyttöä, tai joutua ihmiskaupan uhreiksi.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt kohtaavat edelleen merkittävästi syrjintää maailmalla. Ulkoasiainvaliokunnan saaman selvityksen mukaan samaa sukupuolta olevien väliset seksisuhteet on kriminalisoitu 65 maassa, joista kuudessa voidaan tuomita kuolemanrangaistus ja 57 maassa voidaan tuomita useiden vuosien vankeuteen. Myös selonteon kirjaukset siitä, että Suomi toimii maailmanlaajuisesti homoseksuaalisuuden kriminalisoinnin poistamiseksi ja tähän perustuvien kuolemantuomioiden välittömäksi poistamiseksi, ovat tärkeitä.

Sananvapauden merkitys on mittava sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen että demokratian toimivuuden kannalta. EU-tuomioistuin on toistuvasti korostanut, kuinka keskeistä on varmistaa päätöksenteon avoimuus, joka mahdollistaa sen, että useiden näkökantojen eroavuuksista voidaan keskustella avoimesti, mikä myötävaikuttaa toimielinten suurempaan legitimitettiin suhteessa kansalaisiin ja mikä lisää kansalaisten luottamusta. Näin ollen tiedon ja keskustelun puuttuminen on pikemminkin omiaan synnyttämään kansalaisissa epäilyjä paitsi tietyn toimenpiteen laillisuuden myös koko päätöksentekomenettelyn legitimitetin osalta.

Ulkoasiainvaliokunta yhtyy lausuntovaliokuntien arvioon, että disinformaatiota tulee ehkäistä tehokkaasti. Valiokunta kuitenkin lisää asiantuntijakuulemiseen nojautuen, että analyttinen tarkkuus on tässä keskeistä, sillä myös disinformaatioksi leimaamiseen ja siitä seuraaviin toimiin liittyy mahdollisia ihmisoikeusongelmia. Disinformaation, verkkohäirinnän ja vihapuheen torjuntaan liittyy erityistä huolellisuutta vaativa haaste tärkeänä ihmisoikeutena suojatun sananvapauden kunnioittamisesta.

Arvoisa puhemies! Valiokunta esittää, ettei eduskunnalla ole huomautettavaa selonteon johdosta mutta että eduskunta edellyttää valtioneuvoston ottavan uutta ihmisoikeuspoliittista selontekoa laatiessaan huomioon mietinnössä esitetyt havainnot. — Kiitoksia.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitoksia. — Ministeri Haavisto, viisi minuuttia.

15.41 Ulkoministeri Pekka Haavisto: Arvoisa puhemies! Haluan ensin kiittää eduskuntaa ja ulkoasiainvaliokuntaa ja sen puheenjohtajaa ihmisoikeuspoliittisen selonteon monipuolisesta käsittelystä, johon monet valiokunnat täällä ovat osallistuneet. Nopeasti muut-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2022 vp

tunut kansainvälinen toimintaympäristö on myös nostanut ihmisoikeuskysymykset aivan uudella tavalla vahvasti esiin. Mietinnössä annetaan laaja tuki Suomen ihmisoikeuspolitiikan tavoitteille ja selonteon teemapainotuksille. Perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen tarvitaan kaikkia, toimeenpano ei ole vain hallituksen ja ministeriöiden asia. Kun Suomen toiminta on yhdensuuntaista ja johdonmukaista, vaikutusmahdollisuutemme kasvavat.

Ihmisoikeudet ovat yleismaailmallisia, universaaleja, ne kuuluvat kaikille ja kaikkialla. Tätä universaaliutta ja demokratian periaatteita haastetaan maailmalla nyt yhä useammin, usein myös väkivaltaa käyttäen, ja valitettavasti tätä näemme nyt myöskin Euroopassa. Perustan omalle toiminnallemme antavat YK, eurooppalaisten hallitusten välisten järjestöjen toiminta sekä Euroopan unioni. Valiokunnan huomio Euroopan unionin vahvistamisesta ihmisoikeusloukkausten torjumiseksi on erittäin tärkeä. Suomi tunnetaan maailmalla ihmisten yhdenvertaisuudesta ja sukupuolten tasa-arvosta. Nämä teemat näkyvät myös nyt työssämme YK:n ihmisoikeusneuvoston jäsenenä vuosina 22—24.

Kansainvälisessä toiminnassamme painotamme naisten ja tyttöjen oikeuksia, alkupe- räiskansojen oikeuksia, vammaisten henkilöiden oikeuksia, seksuaali- ja sukupuolivähem- mistöjen oikeuksia ja eurooppalaisessa toiminnassa näiden ohella romanien oikeuksia. Meillä on tarjottavana omia kokemuksiamme tavoistamme edistää yhdenvertaisuutta. Ih- misoikeuspoliittinen selonteko täsmentää ja vahvistaa ihmisoikeusperustaisen ulko- ja tur- vallisuuspolitiikkamme toimeenpanoa, kuten mietinnössäkkin sanotaan.

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö painottaa ihmisoikeuspuolustajien toiminnan tukemi- sen ja suojelemisen merkitystä. Ulkoministeriö jatkaa myös tämän toiminnan kehittämistä. On myös syytä jatkaa Suomen aktiivisuutta ihmisoikeuksia kunnioittavan yritystoimin- nan toimintatapojen ja sääntelyn kehittämiseksi. Julkisen vallan, yritysten ja kansalaisyhteiskunnan yhteistoimintaa tarvitaan myös selonteossa painotetuissa teemoissa digitalisaation sekä kestävä kehityksen alueilla.

Selonteossa käsitellään rinnakkain toimintaa kansainvälisellä, EU- sekä kansallisella ta- solla. Esimerkiksi oikeusvaltioperiaatetta tulee puolustaa kaikilla näillä tasoilla. Mietin- nössä tuodaan esiin, että ihmisoikeuksien kansallista täytäntöönpanoa, mukaan lukien kan- sainvälisten sopimusvalvontaelinten Suomelle antamia suosituksia, tulisi käsitellä laajem- min ja täsmällisemmin. Myös valvontaelinten suositusten ja ratkaisujen seurantaa tulee mietinnön mukaan tehostaa. Kansallisia perus- ja ihmisoikeushaasteita sekä saamiemme suosituksia ja niiden täytäntöönpanoa käsitellään säännönmukaisesti nyt ministeriöiden välillä. Laajempaa keskustelua perus- ja ihmisoikeuksien tilasta käydään kansalaisyhteis- kunnan kanssa muun muassa osana ihmisoikeuksien yleismaailmallista määräaikaistarkas- telua eli niin sanotun UPR-prosessin yhteydessä. YK:n jäsenvaltiot arvioivat Suomen ih- misoikeustilannetta neljännen kerran ihmisoikeusneuvoston UPR-työryhmässä marras- kuussa.

Perus- ja ihmisoikeusnäkökulma on oleellinen osa myös lainsäädäntöhankkeiden käsit- telyä. On edelleen syytä miettiä ja kehittää tapoja, joilla voimme käsitellä perus- ja ihmis- oikeuksien kehittämistarpeita kokonaisuutena ja toimivalla tavalla. Ulkoasiainvaliokunta pitää perusteltuna sitä, että valtioneuvosto antaa vaalikausittain selonteon perus- ja ihmis- oikeuspolitiikasta.

Arvoisa puhemies! Lopuksi: Selontekoa on valmisteltu ja käsitelty eduskunnassa hyvin poikkeuksellisin aikoina. Koronapandemian ihmisoikeusvaikutusten arviointi on vielä kesken, ja on tärkeää huolehtia, että tuloksena ei ole eriarvoisuuden lisääntyminen. Venä-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2022 vp

jän hyökkäys Ukrainaan on mitä ilmeisimmin johtanut uusiin kansainvälisen oikeuden ja ihmisoikeuksien loukkauksiin.

Selonteon mukaan ihmisoikeuspolitiikassa on jatkossakin varauduttava niin toimintaympäristön kuin toimintatapojenkin nopeisiin muutoksiin. Uskon, että ihmisoikeuspoliittisen selonteon linjaukset antavat hyvän pohjan varautua muutoksiin. Muuttuvassa maailmassa on tärkeää, että valtion toimielimet, kansalaisyhteiskunta sekä tutkijayhteisö käyvät keskustelua ja pyrkivät yhdessä löytämään ratkaisuja, joilla perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista voidaan edistää.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluan vielä erikseen kiittää eduskuntaa hyvästä yhteistyöstä ja rakentavasta hengestä tämän selonteon käsittelyssä.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitoksia. — Ja edustaja Kiuru.

15.45 Pauli Kiuru kok: Arvoisa puhemies! Kiitos ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Jussi Halla-aholle hyvästä esittelystä ja ministeri Pekka Haavistolle omasta puheenvuorostanne.

Omassa puheessani otan kolme pienempää teemaa lähinnä kotimaasta: jengirikollisuuden, urheiluun ja liikuntaan liittyviä kysymyksiä sekä kysymyksiä lasten huoltajuuskiistoihin ja isien heikkoon asemaan näissä tapauksissa.

Puhemies! Hallintovaliokunta kiinnittää huomiota siihen, ettei jengirikollisuutta mainita selonteossa. Valiokunta korostaa, että jengirikollisuuden kasvu voi vaikuttaa ihmisoikeuksiin rajoittavasti. Tätä rikollisuuden muotoa ei saa päästää juurtumaan Suomeen. Jengirikollisuuteen liittyy alistamista, kiristämistä ja väkivaltaa, siis ihmisoikeuksien törkeää loukkaamista.

Tarkastusvaliokunta toteaa asuntopoliittista kehittämisohjelmaa koskevassa lausunnossaan, että asuinalueiden eriytyminen on suurimmissa suomalaiskaupungeissa jo yleiseurooppalaista tasoa. Erityisen huolestuttavaa on, että lasten ja nuorten alueellinen segregatio on aikuisväestöä suurempaa. Tämä kehitys luo pohjaa jengirikollisuudelle. Jengien hallitsemat asuinalueet ovat valtava riski kansalaisten ihmisoikeuksille. Suomessa noudatetaan Suomen lakia. Poliisi vastaa asuinalueiden turvallisuudesta, ja poliisille on annettava edellytykset hoitaa tehtävänsä kunnialla.

Arvoisa puhemies! Ihmisoikeuspolitiikka liittyy myös urheiluun, vaikka tätä näkökulmaa ei tuoda selonteossa erityisesti esiin. Onneksi sivistysvaliokunta on kiinnittänyt asiaan huomiota omassa lausunnossaan. Lasten, nuorten ja myös aikuisten on voitava luottaa siihen, että liikunnan ja urheilun parissa voi harrastaa ilman häirintää tai kiusaamista. Moni urheilija on kertonut kohtaamastaan epäasiallisesta käyttäytymisestä. Heidän rohkeutensa on esimerkillistä, mutta riskitöntä se ei ole. Viestinviejä voi kohdata uusia painostusmuotoja kerrottuaan epäkohdista, tai sitten ei tapahdu mitään: epäkohtiin ei puututa ja asiasta vaietaan. Vaikeneminen ja puuttumattomuus ovat myös tekoja, jotka mahdollistavat väärin toimintamallien jatkumisen. Liikunnan ja urheilun tehtävä on lisätä hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä. Epäasialliseen käyttäytymiseen on puututtava tiukasti. Epäkohtien julkistamista ei voi jättää vain yksittäisten urheilijoiden vastuulle. Jokaisella on vastuu omasta toiminnastaan ja johdolla erityinen vastuu johtamisesta. Puuttumattomuus on arvovalinta valmentajalta, urheilujohtajalta, seuralta tai liitolta.

Urheilu ja liikunta saavat yhteiskunnan tukea monin eri tavoin. Urheiluyhteisön on itse varmistettava, että toiminta on tuen arvoista. Alan johtotehtäviin on valittava niin naisia

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2022 vp

kuin miehiä. Valintakriteerien pitää olla kestävä ja toiminnan avointa. Toistuviin epäkoh-
tiin on puututtava tarvittaessa myös tukien leikkaamisella.

Arvoisa puhemies! Ja sitten se kolmas asia: Noin 30 000 lasta kokee vuosittain vanhem-
piensa eron. Vanhemmat voivat erotilanteessa tehdä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudes-
ta sopimuksen, jonka sosiaaliviranomainen vahvistaa. Riitatilanteissa asian ratkaisee tuo-
mioistuvin. Lainsäädäntö lähtee siitä, että päätöksenteon pohjana on oltava lapsen etu. Lain
mukaan lapsella on oikeus hyvään ja läheiseen suhteeseen molempiin vanhempiinsa myös
eron jälkeen. Valitettavasti isät joutuvat perinteiden ja rooliodotusten vuoksi usein epätasa-
arvoiseen asemaan. Sopimuksia tai oikeuden päätöksiä tapaamisista ei noudateta tai tapaa-
misia ei käytännössä mahdollisteta ollenkaan. Liian moni isä joutuu huoltokiusaamisen ja
vieraannuttamisen uhriksi ilman tehokkaita oikeussuojakeinoja. Vieraannuttaminen omas-
ta lapsesta on henkistä väkivaltaa, joka jättää jälkensä lapseen, toiseen vanhempaan ja
usein myös isovanhempiin. Vieraannuttaminen on sanktioitava myös Suomessa. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitoksia. — Ja edustaja Turtiainen.

15.51 Ano Turtiainen vkk: Arvoisa puhemies! Ihmisoikeudet ovat paras osa politiikkaa.
Niihin voi aina vedota, ja niillä voi tukkia poliittisen vastustajan suun, eli ne ovat kuin po-
litiikan yleisavain. Suomessa on moni sitä mieltä, että tavallisella suomalaisella ei ole ol-
lenkaan ihmisoikeuksia. Kun ruotsinkielinen hakee oikeustieteelliseen tai lääketieteelli-
seen opiskelemaan, auttavat kiintiöt jo valmiiksi paremmassa asemassa olevaa hakijaa.
Kun suomenkielinen haluaisi saada perustuslain mukaan itselleen kuuluvaa perusopetusta
Ahvenanmaalla, hän ei sitä saa, eli Ahvenanmaalla syrjitään suomenkielisiä avoimesti. Ot-
taen huomioon RKP:n perustajan Axel Olof Freudenthalin rasistisen menneisyyden voita-
neen pohtia, johtavatko Ahvenanmaan ihmisoikeusrikkomuksien juuret sinne saakka.

Suomessa ei ole myöskään rikoksen uhreilla ihmisoikeuksia, sillä vakavien rikosten te-
kijät pääsevät lieville, usein ehdollisilla rangaistuksilla. Erityisesti ulkomaalaiset, kolman-
nen maailman tulokkaat nauravat sananmukaisesti partaansa, kuinka helpolla pääsevät.
Sen sijaan tavallisella kansalaisella on oikeus maksaa veroja ja rahoittaa kehitysapua ja Af-
ganistanin bordelleita, kuten kävi aikoinaan ilmi.

Suomen eliitin käsitys ihmisoikeuksista ja niistä saarnaamisesta on myös venyvä. Kun
Espanjan hallitus pahoinpitelee tavallisia äänestäjiä Kataloniassa, ei kuulu tuomitsevaa
ääntä. Suomalainen systeemimedia kärkenään Helsingin Sanomat ja Yleisradio ylistää raa-
kaa poliisiväkivaltaa. Tämä ei unohdu.

Turkki on myös aivan oikeassa siinä, että Suomi suojelee terroristeja. On ikävä tosiasia,
että Suomi ei piittaa ihmisoikeuksista, kun kurditerroristit pääsevät sosiaalitien hellään
huomaan ja kalustettuun kunnan asuntoon.

Selonteko saarnaa rasismista mutta ei kerro, että suurin rasismin ja syrjinnän uhri on val-
koihoinen suomalainen. Selonteossa mainitaan myös korona eli tavallinen flunssa. Sen
varjolla Suomessa syrjitään piikittämättömiä hoitajia ja heihin kohdistuu suoranainen vai-
no. Samaa valtiollista kiusantekoa kohdistuu myös kansallismielisiin toimijoihin politisoi-
tuneen poliisin toimesta. Turun, Helsingin ja Vantaan lähiöissä pelätään ulkomaalaistaus-
taisten jengejä, eikä kukaan kysele ihmisoikeuksien perään, kun suomalaiset ajetaan ko-
deistaan.

Arvoisa puhemies! Ihmisoikeuspoliittinen selonteko on pelkkää moraaliposeerausta ja
täynnä eliitin itsekehua. Se on globalistijuristien laatima lapsellinen julistus rappeutuväs-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2022 vp

ta, globalismiin höyrähtäneestä Suomesta, jossa tavallista työläistä pidetään pilkkana. Silti ulkoasiainvaliokunta kaikessa yksimielisyydessään ei näe siinä mitään huomautettavaa vaan antaa ainoastaan eväitä seuraavia selontekoja varten.

Enkä voi tässäkään yhteydessä olla mainitsematta pääministerin eilistä sodanjulistusta. Meidän tehtävä on vaatia Ukrainaan rauhaa eikä lietsoa sinne lisää sotaa. En tiedä, mitä pääministeri oikein vetää, kun ei ymmärrä, ettei sodassa ole voittajia. Sota on aina pahasta, ja se kohdistuu aina siviileihin. Ihmisoikeudet voivat toteutua ainoastaan rauhan kautta. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitoksia. — Edustaja Räsänen poissa. Edustaja Purra myöskin poissa. — Edustaja Mattila, Hanna-Leena.

15.56 Hanna-Leena Mattila kesk: Arvoisa puhemies! Keskityn puheenvuorossani osioon, joka käsitteli perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista digitalisaatiossa ja tiedonvälityksessä.

On helppo yhtyä ulkoasiainvaliokunnan toteamukseen, että digitalisaatio ja uuden teknologian eri sovellukset sisältävät mahdollisuuksia, mutta ne pitävät sisällään myös riskejä perus- ja ihmisoikeuksien kannalta. Riskejä sisältyy digitalisaation ja autoritaarisen valvankäytön yhteyteen. Eriarvoisuutta luovat myös digitaalitojen eriytyminen sekä erot pääsyssä verkkoon. Kuten muutkin valiokunnat, muun muassa sivistysvaliokunta on nostanut esille omassa lausunnossaan lasten ja nuorten kriittisten digi- ja mediataitojen vahvistamiseen tähtäävien toimien merkityksen. On yhtä tärkeää huolehtia myös ikääntyvän väestön ja muiden haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien, kuten vammaisten, digi- ja mediataitojen vahvistamisesta.

Digitalisaatioon liittyy myös tieteellisen tiedon tuottamisen, jakamisen ja hyödyntämisen suuri merkitys disinformaation torjumisessa. Digitaalisuuteen liittyvät yhdenvertaisuuskysymykset koskevat paitsi tiedon myös teknologian saatavuutta. Parhaimmillaan digitaaliset toimintamallit edistävät yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta ja ehkäisevät eriytymiskehitystä. Toimivat tietoliikenneyhteydet mahdollistavat sähköisen asioinnin, opiskelun, työnteon ja yrittämisen missä päin Suomea tahansa. Tietoliikennetehokkuuteen onkin tarpeellista investoida siinä missä tie- ja väyläkäytävien rakentamiseen.

Koulutus- ja kulttuuripolitiikalla on tärkeää pyrkiä johdonmukaisesti edistämään kaikkien kykyä hyötyä digitalisaatiomahdollisuuksista ja esimerkiksi pääsyä digitaaliseen ympäristöön kouluissa ja kirjastoissa. Tällä tavoin tavoitetaan lapset ja nuoret ja pystytään varmistamaan heille tarpeelliset työkalut selvittää digitaalisessa maailmassa. Pidän tärkeänä, että selonteossa kiinnitetään aiheellisesti erityistä huomiota myös haavoittuvimmassa asemassa olevien väestöryhmien osallistumismahdollisuuksien turvaamiseen. Digitalisaatiokehitys ei saa johtaa siihen, että esimerkiksi vammaisten tai ikääntyneiden henkilöiden pääsy palveluihin ja tiedonsaantiin estyy käytännössä. Miten tämä voidaan käytännössä toteuttaa, on toinen kysymys. Miten voimme vahvistaa sellaisten toimintakykyisten ikäihmistien digi- ja mediataitoja, jotka eivät ole koskaan esimerkiksi työelämässä tarvinneet tietoteknisiä taitoja ja joille digitaaliset asiointivälineet ovat tuntemattomia? Samaan aikaan monet julkisen sektorin palvelut, kuten Kela, verottaja tai poliisi, sähköistävät palvelujaan olettaen, että kansalaiset osaavat niitä käyttää. Selonteko ei ota kantaa, miten nämä kysymykset pitäisi ratkaista, mutta osoittaa kyllä tahtotilan, että epätoivottava suunta pitää muuttaa toiseksi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2022 vp

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Aittakumpu.

15.59 Pekka Aittakumpu kesk: Arvoisa puhemies! Kiitän itsekin tästä selonteosta ja mietinnöstä. Ihmisoikeudet ovat tärkeitä ja kuuluvat jokaiselle. Meillä Suomessa, aivan oikein, usein puhutaan paljon oikeuksista ja korostetaan niitä. Meillä nostetaan esiin ulkomaiden ihmisoikeusrikkomuksia, ja hyvä näin, mutta on syytä katsoa myös omaa tilannettamme.

Selonteossa todetaan, että usein Suomen kansalliset perus- ja ihmisoikeushaasteet poikkeavat teemoiltaan ja laajuudeltaan maailmanlaajuisista. Valiokunta viittaa tässä yhteydessä sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausuntoon, jossa todetaan, että monia kansallisesti keskeisiä ongelmakohtia sekä toisaalta perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista edistäviä lainsäädäntöhankkeita on tarkasteltu vain ohuesti tai jätetty kokonaan tarkastelun ulkopuolelle.

Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä haluan nostaa esille myös sen, että meillä Suomessa on syytä korostaa myös poikien oikeuksia. Tällä hetkellä tilanne on se, että poikien tilanne monissa keskusteluissa ja puheenvuoroissa ja selonteoissa lähes tyystin sivuutetaan. Tiedämme, että meillä Suomessa viime vuosina erityisesti poikien ja nuorten miesten syrjäytyminen on tutkitusti lisääntynyt. Merkittävä osa koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jääneistä on nuoria miehiä. Asunnottomista valtaosa on miehiä. Miesten odotettavissa oleva elinikä on myös matalampi kuin naisilla. Liian monet pojat putoavat jo peruskoulusta ja syrjäytyvät. Tyttöjen oikeuksien edistäminen on äärimmäisen tärkeää, mutta samalla on pidettävä huolta siitä, että poikia ei unohdeta. Pidän suurena ongelmana sitä, että se tosiasiallisesti usein sivuutetaan. Meidän on kiinnitettävä vakavaa huomiota poikien pärjäämiseen koulumaailmassa ja heidän syrjäytymisensä ehkäisyyn.

Arvoisa puhemies! Selonteko, aivan oikein, korostaa sananvapauden merkitystä. Myös sananvapauden toteutumisesta on syytä olla huolissaan meillä Suomessakin. On hyvin ikävää, että varsin usein jonkun mielipiteen- ja sananvapautta koetetaan rajoittaa esimerkiksi niin sanotun vaientamiskulttuurin kautta. Ihmisen tai ihmisryhmien oikeutta osallistua keskusteluun tai muuhun toimintaan saatetaan arvioida hänen ominaisuuksiensa perusteella. Saatetaan esimerkiksi sanoa, että jollakin ei ole oikeutta osallistua johonkin keskusteluun tai että hänen puheenvuoronsa painoarvoa vähentää esimerkiksi hänen ihonvärinsä, sukupuolensa tai kansallisuutensa. Ihmisellä pitää olla todellinen ja oikea sananvapaus, se on keskeinen ihmisoikeus.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja edustaja Kiviranta.

16.02 Esko Kiviranta kesk: Arvoisa puhemies! Ihmisoikeuksien polkeminen saa maailmassa monia muotoja. Tämän vuoden aikana tehdyt kiristykset sananvapauteen ovat lopettaneet Venäjällä viimeisetkin vapaan median rippeet. Sama kehitys on toistunut Suomen lähialueista Valko-Venäjällä. Myös EU-maa Unkarin kehitys on ollut omalla tavallaan huolestuttavaa. Venäjän ja Valko-Venäjän ihmisoikeusasioihin meidän on suoraan mahdollonta vaikuttaa, mutta Unkarin kehitykseen pitäisi ottaa EU-tasolla nykyistekin voimakkaampi linja. Unkaria ja muita demokratiakehitystään heikentäviä maita, kuten Puolaa, tulisi päättäväisesti ohjata oikeaan suuntaan epäämällä näiltä mailta EU:n rahoitus, mikäli ne eivät sitoudu kunnioittamaan demokratiaa ja sananvapautta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2022 vp

Myös aidosti demokraattisessa ja ihmisoikeuksia kunnioittavassa maassa voi esiintyä omanlaisiaan puutteita. Tämä koskee myös Suomea. Havaittuihin puutteisiin on reagoitava. On esimerkiksi varmistettava, ettei digitalisaatiokehitys julkisissa palveluissa sulje pois sellaisia ihmisiä, esimerkiksi ikääntyneitä, joilla ei ole välineitä asioida viranomaisten kanssa digitaalisesti tai ei ole taitoja asioida digitaalisesti. Kaikki väestöryhmät on huomioitava viranomaispalveluja suunniteltaessa.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Tuomioja poissa. Edustaja Sirén myöskin poissa. — Edustaja Filatov.

16.04 Tarja Filatov sd: Arvoisa puhemies! Mietin tänään valtiovarainvaliokunnassa, kun siellä nousivat esiin pankkien stressitestit, että joskus on varmasti hyvä tehdä stressitestejä myös ihmisoikeuksille, ja ehkä tämä selonteko on tavallaan yhdenlainen stressitesti, koska se kuvaa sitä kehitystä, missä me mennään.

Selonteossa käy hyvin ilmi, että perusoikeudet ja ihmisoikeudet eivät ole mikään erillinen politiikan saareke vaan niiden kunnioittaminen on turvattava kaikessa julkisen vallan toiminnassa, ja kaiken perustalla ovat tietenkin yhteiset arvot. On kyse vapaudesta, demokratiasta, tasa-arvosta, ihmisarvojen kunnioittamisesta ja oikeusvaltioperiaatteesta, mutta on muistettava, että myös taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet ovat ihmisoikeuksia. Tämä ehkä poliittisissa debateissa usein unohtuu.

Selonteossa arvioidaan, että demokratian taso ja oikeusvaltioperiaatteen kunnioittaminen on heikentynyt myös eräissä EU:n jäsenvaltioissa. Autoritäärisyyden ja vallan keskittäminen ja demokratian rapautuminen on vakava uhka, vaikka valtaosa Euroopan valtioista vaaliikin demokratiaa ja ihmisoikeuksia. Viime aikoina riski on kasvanut, esimerkiksi koronapandemian vuoksi, koska sitä on käytetty jonkun verran tekosyynä perus- ja ihmisoikeuksien rajoittamiselle. Sananvapauden ja kansalaistoiminnan rajoittaminen ja vähemmistöjen oikeuksien polkeminen ovat osa autoritääristä vallankäyttöä. Siihen kuuluu myös pyrkimys estää naisten sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksien toteutumista, ja tämä on ikävä kyllä osa tätä autoritääristä kehitystä.

Ihmisoikeuksien puolustajien toiminnan tukeminen on yhä tärkeämpi osa monien valtioiden ihmisoikeuspolitiikassa, ja ajattelen itse, että vahva kansalaisyhteiskunta on vakuutus autoritääristä kehitystä vastaan. Jos esimerkiksi Venäjällä olisi vahvoja ihmisoikeustoimijoita ja vahva kansalaisyhteiskunta, Venäjän autoritäärinen hallinto ei voisi mellastaa lähes kritiikittä, kuten se nyt tekee. Toisaalta taas vahva vastavoima ja sen kehittyminen on vaikeaa, koska hallinto on autoritääristä.

Arvoisa puhemies! Naisiin kohdistuva ja muu sukupuolittunut väkivalta on Suomessa vakava ongelma. Siitä puhutaan paljon, mutta teoissa meillä on vielä parantamisen varaa. Kyse on sitkeästä tasa-arvo-ongelmasta, ja useat kansainväliset sopimusvalvontaelimet ovat kiinnittäneet tähän ongelmaan huomiota. Oli hyvä kuulla ministeriltä, että meillä on nyt ikään kuin mekanismi, miten näitä asioita käsitellään silloin kun me saamme myös moitteita maailmalta. Suomi on nimittäin saanut muun muassa Istanbulin sopimusta valvovalta GREVIOLta ja CEDAW-komitealta useita huomautuksia riittämättömistä toimista sukupuolittuneen ja erityisesti naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisessa toiminnassa. On syytä muistaa, että väkivalta ulottuu myös verkkoon ja kyse ei ole pelkästään fyysisestä väkivallasta vaan myös vallankäytöstä, vaientamisesta, henkisestä väkivallasta ja pelottelusta. Tässäkin eri tutkimusten mukaan näkyy eroa miesten ja naisten välillä. Naiset kokevat

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2022 vp

ehkä enemmän seksuaalista häirintää ja erityyppistä uhkailua, kun miehet taas suoraa väkivaltauhkailua. Meidän on kehitettävä poliisin ja syyttäjien ymmärrystä siitä, että sukupuolittunut väkivalta ja sen digitaalinen ulottuvuus on asia, johon pitää puuttua, ja että se pitäisi ottaa samanlaisena väkivaltana kuin fyysinen väkivalta vaikkapa kaduilla ja kodeissa.

Viimeisenä asiana, arvoisa puhemies, haluan puuttua romanien asemaan: Suomi on yksi niistä Euroopan valtioista, joissa etniset vähemmistöt kokevat eniten syrjintää, ja romanit ovat tässä joukossa. Jos katsomme eurooppalaisittain, romanit ovat yksi suurimmista etnisistä vähemmistöryhmistä, ja EU:n perusoikeusviraston arvioiden mukaan yli kaksi kolmannesta EU-alueen romaneista elää köyhyysrajan alapuolella. Romanit kokevat, että romanivastaisuus on viime aikoina lisääntynyt. Ja jos arvioimme vaikkapa Venäjän hyökkäystä Ukrainaun ja Ukrainan tilannetta, niin siellä sodan jalkoihin on jäänyt lukuisia ihmisiä. Monet Ukrainan romanit viettävät koko elämänsä ilman henkilöllisyystodistusta tai rekisteröintiä, ja heitä arvioidaan olevan noin 35 000. Osattomuus näkyy silloin kun nämä ihmiset hakevat apua meiltä muilta. On tärkeää varmistaa, että avun saaminen on tasapuolista riippumatta siitä, mikä on avun tarvitsijan tausta. [Puhemies koputtaa] Pidetään kirkkaana mielessä, että lapsuudesta ei tule uusintaa ja jokaisen lapsen oikeus on olla turvassa.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Edustaja Hopsu.

16.10 Inka Hopsu vihr: Arvoisa puhemies! Selonteossa käsitellään rinnakkain Suomen toimintaa ihmisoikeuksien toteutumiseksi kansainvälisellä, EU:n ja kansallisellakin tasolla. Johdonmukaisuutemme ja onnistumisemme kansallisesti antaa meille selkänöjan vaikuttaa myös maailmalla, ja sen vuoksi yhdyin kyllä niihin näkökulmiin, että tulisi ehkä laajentaa sitä tarkastelua myös siinä, kuinka täällä Suomessa onnistumme ja kuinka kansainväliset suositukset saamme täällä toteutumaan.

Ihmisoikeuspoliittinen selonteko nimeää Suomen kansainvälisen ihmisoikeuspolitiikan tärkeitä painopisteryhmiä: alkuperäiskansat, vammaiset henkilöt, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt sekä eurooppalaisessa yhteisössä romanit, joista edellisessä puheenvuorossa hienosti. Nämä ryhmät ovat konfliktiympäristöissä erityisessä riskissä joutua vaaran kohteeksi turvallisuutensa ja terveytensä suhteen, ja heidän tarpeisiinsa tulisi kiinnittää tarkempaa huomiota systemaattisesti. Näin Pride-kuukauden aikana on erittäin tärkeää osoittaa, että Suomi puolustaa ja ajaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksia niin kottona kuin kansainvälisessä yhteisössä.

Euroopan turvallisuus- ja toimintaympäristöä järjestyttävä muutos tapahtui Venäjän hyökkäystä Ukrainaun. Venäjä on hyökkäyksensä aikana syyllistynyt vakaviin kansainvälisen humanitaarisen oikeuden loukkauksiin. Samaan aikaan myös muualla kansainvälisesti ihmisoikeustilanne jatkaa heikkenemistään. Emme siis saa unohtaa laajempaa kansainvälistä tilannetta Ukrainan kammottavien tapahtumien keskellä.

Valiokunta nostaa mietinnössään Kiinan uiguurivähemmistön tilannetta, ja Talibanin jälleen valtaan noustua tilannetta Afganistanissa, mikä heikentää etenkin tyttöjen ja naisten ihmisoikeuksia. Yli 12-vuotiaat tytöt eivät yhäkään pääse kouluun Afganistanissa, ja tähän tulisi pyrkiä kansainvälisestikin vaikuttamaan — emme saa näitä unohtaa.

Pakolaisia on maailmalla enemmän kuin koskaan. Yli 44 000 joutuu jättämään kotinsa päivittäin. Pakolaisten ihmisoikeuksien toteutuminen tulee varmistaa myös Suomessa. Kannan suurta huolta Suomessa erityisesti lasten oikeuksien toteutumisesta, varsinkin tur-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2022 vp

vapaikkaa ja oleskelulupaa hakevien perheiden mahdollisuudesta elää yhdessä. Paperittomien joukossa — josta eilen eduskunnalle luovutettiin Lupa elää -kansalaisaloite, heidän mahdollisuuksistaan elää ja vakiinnuttaa elämänsä täällä mahdollisesti jopa yli seitsemän vuoden Suomessa oleskelun jälkeen — on useita satoja lapsia. Tästä kansallisesta huolesta meidän pitäisi kantaa vastuu ja saada ratkaisu aikaan. Nämä haasteet, se, että he ovat joutuneet paperittomiksi, on meidän oman lainsäädännön ja meidän omien poliittisten päätösten seurausta.

Arvoisa puhemies! Ilmastonmuutos on keskeinen tekijä, joka vaikuttaa dramaattisesti muuttoliikkeisiin ja yhteiskuntien toimintaan. On hyvin tarpeellista, ja kiitos siitä, että perus- ja ihmisoikeuksien kytkös ilmastokriisiin ja luontokatoon on tässä selonteossa tunnistettu. Pakolaisuus ja ilmastonmuutoksen torjunta ovat kytköksissä toisiinsa, ja niiden keskinäisriippuvuus tulee vain lisääntymään tulevaisuudessa. Kun suojelemme luontoa, torjumme luontokatoa, ja kun torjumme ilmastonmuutosta, suojelemme ja edistämme myös ihmisoikeuksia kaikkialla maailmassa. Tähän on Suomen jatkossa panostettava entistä enemmän.

Edellisestä selonteosta on kulunut kahdeksan vuotta, ja toimintaympäristössä on tapahtunut merkittäviä perus- ja ihmisoikeuksien toteuttamiseen vaikuttavia muutoksia. Yksi uusista tarpeellisista painopisteistä on digitalisaatio, joka itsessään sisältää paljon mahdollisuuksia tiedonsaannin muodossa, muun muassa koulutukseen pääsyn muodossa, mutta myös riskejä ihmisoikeuksien kannalta. Tällaisia ovat muun muassa digitaitojen eriytyminen ja erot mahdollisuuksissa päästä verkkoon. Tätä kutsutaan niin kutsutuksi ”digikuiluksi”, ja tämä kysymys ulottuu tänne meillekin osittain: esimerkiksi ikääntyvän väestön mahdollisuudet päästä palveluihin, kun ne muuttuvat vain digitaalisiksi, on haaste meillekin.

Kiitos ulkoministeriölle vielä lopuksi myös siitä, että toimenpidesuosituksot ihmisoi-
keuspuolustajien suojelemiseksi etenevät.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja edustaja Virolainen.

16.15 Anne-Mari Virolainen kok: Arvoisa herra puhemies! Kun puhumme kansainvälisen politiikan suurista kehitystrendeistä ja suurvaltakilpailun kiihtymisestä, meidän on välttämättä nähtävä myös arvoriitiriitojen lisääntyminen. Ihmisoikeus- ja demokratiatilanne on jo pitkään heikentynyt kymmenissä valtioissa, ja oikeusvaltiokehitykseen kohdistuu voimakasta kyseenalaistamista — myös Euroopan unionin jäsenvaltioissa, valitettavasti. Kansainvälisten sopimusten takaamat ihmisoikeudet eivät ole asioita, joita meidän tulee vain edistää, vaan yhä useammin kyse on myös siitä, miten niiden asemaa puolustetaan. Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Halla-aho omassa alustuspuheenvuorossaan kävi läpi laajasti mietinnön sisältöä, eli en puutu siihen, vaan nostan muutamia yksittäisiä asioita.

Konkreettisin akuutti haaste universaalien ihmisoikeuksien toteutumiselle on Venäjä. Se on tehnyt viimeistään hyökkäyksellään selväksi, ettei se piittaa lainkaan kansainvälisistä säännöistä ja normeista saati kunnioita kansainvälisiä järjestöjä ihmisoikeuksien toteutumisen valvojina tai edes humanitärisen avun antamisen mahdollistamiseen. Ihmisoikeudet itse asiassa tuntuvat olevan riippakivi Venäjän kokemalle oikeudelle toimia säännöistä ja kansainvälisistä sopimuksista piittaamatta. Erityisesti venäläisten sotilaiden tekemät humanitääriset loukkaukset ovat karmeita, mutta se on samalla myös selvä viesti siitä, että Venäjälle ainut oikeus tuntuu olevan kunnioittaa voimaa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2022 vp

Euroopan neuvosto mainittiin myös jo puheenjohtajan esittelypuheenvuorossa, mutta muistutan edelleen siitä, että se toimii hallitusten välisenä ihmisoikeus-, demokratia- ja oikeustoimijana, merkittävänä väylänä varmistaa, että ihmisoikeudet toteutuvat Euroopassa. Itse asiassa parlamentaarinen yleiskokous yksimielisesti oli Venäjän erottamisen kannalla, eli Venäjä pistettiin pihalle Euroopan neuvostosta maaliskuun puolellesavälissä.

Samoin viimeisen vuoden aikana Euroopan neuvostossa olen toiminut raportöörinä Puolan, Latvian ja Liettuan hybridihyökkäykseen vastaamiseksi sekä edellyttänyt Aleksei Navalnyin myrkyttämisen tutkimisen aloittamista ja tuominut Venäjän hyökkäyksen Ukrainaan kansanmurhana. Näiden ihmisoikeusrikkomusten esille nostamisen ja tuomitsemisen paikka on niitä käsittelevät elimet. Yhdysvaltojen ohella Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja Charles Michel näytti tästä erinomaista esimerkkiä YK:n turvallisuusneuvostossa tämän viikon maanantaina tuomitessaan selvin sanoin Venäjän globaalilla nälänhädällä kiristämisen. Oikeus ruokaan on nimittäin osa YK:n ihmisoikeusjulistusta, jota Venäjä jälleen toiminnallaan tietoisesti rikkoo.

Arvoisa puhemies! Lopuksi vielä sananen ihmisoikeuksista, kansainvälisestä turvallisuudesta ja kaupasta. Monesti ne tuntuvat olevan toisistaan irrallisia asioita, mutta itse asiassa niillä on erittäin tiivis yhteys keskenään, ja siitä syystä viime vuoden toukokuussa Euroopan unioni julkisti kauppastrategian, joka koskee nimenomaan valmistautumista arvojen välisen kilpailun kiristymiseen. Se tekee Euroopan unionin kauppapolitiikasta entistä vahvemman välineen, jolla se voi edistää demokratiaa, ihmisoikeuksia ja muita arvojaan, ja tässä maailmantilanteessa vahvoja välineitä ihmisoikeuden puolustamiseen toden totta tarvitaan.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Edustaja Kiljunen, Kimmo poissa. — Edustaja Mäkelä.

16.19 Jani Mäkelä ps: Arvoisa puhemies! Ensin hieman laajemmin ja periaatteellisemmin tästä ihmisoikeuksien kysymyksestä.

Täällä on monissa puheenvuoroissa tullut esille tämä meidän aikamme ehkä kaikkein selkein, räikein ja näkyvin ihmisoikeusloukkaus eli Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja sitä seuranneet tapahtumat, ja se on, kuten sanottua, kenties pahin mahdollinen ihmisoikeusloukkaus, mikä voi olla: laitton hyökkäyssota, jonka seurauksena tehdään tekoja, jotka todennäköisesti täyttävät rikokset ihmisyyttä vastaan -määritelmät.

Mutta nyt tullaankin siihen, että ihmisoikeuksia ei voida aina puolustaa pelkällä puheella ja joskus ne oikeudet joutuu asettamaan vastakkain. Eli Venäjähän ei lopeta sitä hyökkäystään eikä ihmisoikeusrikkomuksiaan sillä, jos Ukraina lakkaisi taistelemasta vastaan, eikä sillä, että kansainvälinen yhteisö lopettaisi Ukrainan tukemisen, vaan Venäjä voi omasta halustaan lopettaa sen hyökkäyksen silloin, kun haluaa, tai toisaalta se voidaan pakottaa lopettamaan se hyökkäys aseellisella voimalla. Eli tässä tullaan siihen, että joudutaan asettamaan näitä oikeuksia vastakkain.

Pienemmässä mittakaavassa tämä oikeuksien asettaminen vastakkain tulee esiin esimerkiksi siinä tilanteessa, kun puhutaan nyt tästä hybridivaikuttamisesta ja siihen vastaamisesta Suomen omasta näkökulmasta.

Hallintovaliokunta on lausunnossaan 13 näiltä valtiopäiviltä todennut: ”Suomen ensisijaiset velvoitteet kohdistuvat Suomen oikeuspiiriin kuuluviin, ja julkisella vallalla on perustuslain 22 §:n mukaan velvollisuus taata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2022 vp

nen. Hallintovaliokunta katsoo, että Suomen kansalaisille ja muille maassa oleskeleville kuuluvien erittäin tärkeiden kollektiivisten etujen on joissain poikkeuksellisissa tilanteissa syrjäytettävä maan ulkopuolella olevien henkilöiden yksilölliset edut.” Eli eikö tässä aika suoraan sanota, että Suomella tulee olla oikeus laittaa rajansa kiinni äärimmäisessä hybridivaikuttamistilanteessa, kun siirtolaisia käytetään hybridivaikuttamisen keinona käytännössä Suomeen hyökkäämiseen ja Suomeen vaikuttamiseen? Näinhän tässä sanotaan, ja näinhän tämä tilanne on.

Oikeudet ovat hirvittävän harvoin absoluuttisia. Ne ovat useimmiten johonkin muuhun oikeuteen ristiriitaisia, ja joudutaan punnitsemaan, mikä oikeus on suurempi kuin jonkun toisen oikeus.

Tässä tullaan tähän kysymykseen meidän omista ihmisoikeusongelmistamme Suomessa, eli sananvapaus, disinformaation määritelmä, joihin ulkoasiainvaliokunta tässä mietinnössään on ottanut kantaa. Eli mitä voidaan määrittää disinformaatioksi? Mihin voidaan lähteä puuttumaan yhteiskunnan pakkokeinoin, kun katsotaan, että tämä tieto on niin paikansa pitämätöntä ja vahingollista, että sitä lähdetään vaientamaan yhteiskunnan pakko-vallalla? Kenellä on oikeus määrittää, mitä sinulla ei ole oikeus sanoa? Tämä on se perimmäinen kysymys. Sananvapaus on perusoikeus ja ihmisoikeus. Se on hyvin vahva sellainen, mutta sitten taas sananvapautta voidaan tiettyjen näkemysten mukaan käyttää väärin. Esimerkiksi kunnianloukkaus on kriminalisoitu tekona, rikokseen kehottaminen on kriminalisoitu. Missä kohtaa menee se raja, että sananvapaus onkin sellainen oikeus, jota voidaan rajoittaa?

Suomessa tätä rajoittamista tehdään vähän liian kanssa. Suomessa voi joutua oikeuteen Raamatun siteeraamisesta. On paljon muitakin tällaisia hieman poliittisen sävyisiä oikeusprosesseja, joissa jopa poliisi on katsonut tarpeelliseksi lopettaa tutkinnan mutta valtakunnansyyttäjä on henkilökohtaisella päätöksellään pakottanut poliisin jatkamaan näitä tutkintoja. Tähän pitäisi meidän itsemme kiinnittää huomiota.

Suomalaisella ei tunnu olevan aina oikeutta todentaa omaa henkilöllisyyttään. Tämä on erikoinen tilanne oikeusvaltiossa, että Suomen kansalaisen pitää ottaa itselleen maksullinen passi tai henkilökortti voidakseen todentaa, kuka hän on. Samaan aikaan maahan tulee henkilöitä, joilla ei ole minkäänlaisia henkilöllisyyspapereita, ja heille pyritään takaamaan palvelut ja sosiaaliturvaa.

Yhteiskunnan palvelut ovat nykyään pankkitunnuksen takana. Mitä sitten, jos et saa pankkitunnusta? Et pysty käyttämään niitä palveluita. Siinä on melkoinen digitaalinen kuilu. On myös olemassa se digitaalinen kuilu, joka aiemmin mainittiin, joka liittyy osaamiseen käyttää digitaalisia palveluita mutta ihan konkreettisiin mahdollisuuksiinkin: olet yli-velkaantunut, et saa pankkitunnuksia.

Koronapandemian aikana tuli hyvin monia sellaisia tilanteita, joissa ihmisten perusoikeudet — oikeus yrittää, oikeus liikkua, oikeus elinkeinon — tuntuivat olevan varsin halpoja sen kaiken voittavan argumentin ”oikeus elää” edessä, vaikkei sitä oikeutta elää voitu aina perustella, varsinkaan aukottomasti. Eli tehtiin aika hätiköityjä ratkaisuja.

Ylipäänsä yhteiskunnassa positiivinen syrjintä on mielestäni mennyt jo vähän liian pitkälle, eli miesten asema on jo vähän liiankin heikko. Jos tyttöjen oppimistulokset olisivat sellaisia kuin poikien oppimistulokset, sehän nähtäisiin jo kansallisena katastrofina. Valtioneuvoston tasa-arvoyksikössä on töissä pelkästään naishenkilöitä tai naisoletettuja. Jos siellä olisi pelkästään miehiä, se nähtäisiin kansallisena katastrofina.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2022 vp

Toivoisinkin, että näihin suomalaista yhteiskuntaa koskettaviin ihmisoikeusongelmiin kiinnitettäisiin jatkossa enemmän huomiota.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja edustaja Hoskonen.

16.24 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa puhemies! Ensin minä haluan kiittää niin ulkoministeriä kuin ulkoasiainvaliokuntaa erinomaisesta työstä ja erinomaisesta selonteosta.

Tämä selonteko on käsitelty aikana, jota ei varmaan vuosi sitten kukaan voinut kuvitella edes pahimmissa painajaisissa. Venäjän aggressiivinen hyökkäys Ukrainan kimppuun 24. helmikuuta muutti ihmisoikeustilanteen Euroopassa ja koko maailmassa yhdellä kertaa. Muistan sen aamun tunnelmat, kun nämä tiedot Venäjän aggressiivisesta hyökkäyksestä itsenäisen valtion kimppuun silloin salamannopeasti levisivät maailmalle. Ja oli varmaankin, uskoakseni, myös ulkoministerille yksi kauheimpia hetkiä, mitä virassa olla voi — ja nimenomaan, kun sitten Ukrainassa loukataan ihmisoikeuksia niin törkeällä tavalla, että sanat eivät sitä riitä kertomaan. Ne tiedot, mitä Ukrainasta on tihkunut maailmalle ihmisoikeuksista ja ihmisoikeuksiin kohdistuneista rikoksista — jotka ovat myös rikoksia ihmisyyttä vastaan — ovat niin pöyristyttäviä, että kyllä niitä lukiessa ihan meinaa järkyttyä itsekin. Ja sekin pitää meidän kaikkien tunnustaa, että kaikkeahan me emme edes tiedä, mitä siellä on tapahtunut. Kun katsoo vaikka Mariupolin tilannetta — kun kaupunki on pommitettu — suurin piirtein Helsingin mittapuussa, niin kysehän Mariupolissa on hieman pienemmästä kaupungista kuin Helsinki. Kun sellainen kaupunki pommitetaan suurin piirtein kivikauteen, siihen tilaan, mikä on ollut ennen rakentamista, ja kaikki rakennukset särjetty, infrastruktuuri tuhottu, sähköt, vedet, viemärit, kaikki tuhottu, niin jokainen voi kuvitella, millainen se tilanne siellä on.

Valiokunta kiinnittää aivan oikein huomiota siihen, että kansainvälisen sääntöperusteisen järjestelmän kuvataan olevan nyt erittäin kovan muutospaineen kohteena. Se on juuri sitä ja nimenomaan niin, että kun hyökätään toisen itsenäisen valtion kimppuun, niin siinähan osoitetaan suurta halveksuntaa kaikkea kansainvälistä yhteistyötä kohtaan, kaikkia sääntöjä kohtaan ja kaikkia lakeja kohtaan. Ja tähänhän esimerkiksi YK on kiinnittänyt erittäin hyvää huomiota. Muun muassa näimme eilispäivänä YK:n turvallisuusneuvoston keskustelun, jossa Venäjän federaatio sai Euroopan unionin taholta asianmukaista palautetta.

Kun nyt ulkoministeri on paikalla: juuri tämän päivän tietojen mukaan Venäjän ulkoministeri ja Turkin ulkoministeri ovat neuvottelleet, ja veikkaan, että heidänkin neuvottelunsa yhtenä asiana on ollut tämä Mustanmeren tilanne ja saadaanko avattua yhteisellä sopimuksella laivaväylä niin, että viljakuljetukset Eurooppaan ja muualle maailmaan lähtevät liikkeelle. Lähinnä ehkä kriittisiin kohti on Afrikka, missä ensi talvena epäillään tulevan nählähätä, ja se voi aiheuttaa muun muassa valtavaa väestöpakoa siltä alueelta.

Kysyn nyt ministeriltä: onko tietoa tästä neuvottelusta, ja onko saavutettavissa tulos, joka estäisi tällaisen uuden hybridivaikuttamisen keinon, jossa ruokaa käytetään eräänlaisena hybridivaikuttamiskeinona, ja sen tapahtuman estäminen tällaisella neuvottelulla, johon toivoakseni myös Euroopan unioni osallistuu. Onko tällainen neuvottelu olemassa, ja onko sillä mahdollisuuksia onnistua?

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ja edustaja Kiuru.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2022 vp

16.27 Pauli Kiuru kok: Arvoisa puhemies! Vielä yksi asia kotimaasta. Poliisin lupapalvelut ovat pahoin ruuhkautuneet. Palautetta asiasta on tullut ainakin itselleni jo useamman kuukauden ajan, ja aivan aiheesta. Asiakkaita on ohjeistettu tulemaan ovien taakse jonotamaan ennen kuin virastot aukeavat. Aina sekään ei auta. Useiden tuntien jonotus matkakohteeseen on voinut viedä käytännössä koko päivän. Iäkkäille, työssäkäyville tai sairaille tehtävä voi olla ylivoimainen. Kysymys on sormenjälkien antamisesta. Se pitää antaa, jos edellisestä kerrasta on kulunut enemmän kuin kuusi vuotta. Passien ja henkilökorttien toimitusajat eivät sinänsä ole viivästyneet, mutta tämä prosessi sormenjälkien antamisineen ei nyt toimi niiden osalta, jotka joutuvat tämän sormenjälkensä antamaan.

Ymmärrän hyvin, että passien kysyntä ja henkilökorttien kysyntä on lisääntynyt koronan aiheuttaman patoutuneen kysynnän vuoksi ja myös Ukrainan tilanne on aiheuttanut lisäkysyntää, mutta kyllä hyvä hallinto edellyttää sitä, että muuttuneisiin tilanteisiin pitää pystyä reagoimaan nopeammin. Tässä on jo useampi kuukausi mennyt. Hyvään hallintoon kuuluu kansalaisten palveleminen viivytyksettä. Ja jos mennään ihan perustuslain tasolle, niin sanotaan, että jokaisella kansalaisella on oikeus lähteä maasta. Käytännössä tämä oikeus voi vaarantua, mikäli passin saaminen viivästyy. Silloin ei maasta voi poistua. Tämä on valitettava tilanne eikä kerta kaikkiaan ole sopivaa oikeusvaltiolle. Poliisihallitus on ilmeisesti antanut lisää rahoitusta sen, mitä pystyy, mutta käsittääkseni tässä nyt tarvitaan jo sisäministeriön ja mahdollisesti valtiovarainministeriönkin toimenpiteitä. Asia pitää saada kyllä kuntoon.

Tietojeni mukaan poliisin palvelutasoa ei kyetä ylläpitämään nykyisellä tasolla enää vuonna 2023 nimenomaan taloudellisista syistä ja jo nyt suunnitellaan vähennystoimia, jotka tietysti koskevat käytännössä henkilöstömenoja, koska henkilöstömenot on se suurin kuluerä. Nostin tämän sen takia esiin, että matkustaminen ja maasta lähteminen kuuluvat kyllä suomalaisen perus- ja ihmisoikeuksiin siinä missä moni muukin oikeus. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitos. — Ja edustaja Aittakumpu.

16.31 Pekka Aittakumpu kesk: Arvoisa puhemies! Haluaisin vielä yhden ihmisoikeuskysymyksen nostaa tässä esille, kun arvoisa ulkoministeri on paikalla: Taannoin tein kirjallisen kysymyksen ja myöskin toimenpidealoitteen siitä, että kun meillä on lapsen oikeuksien sopimus, jonka Suomi on ratifioinut ja joka on hyvin keskeinen sopimus lapsen oikeuksien kannalta, niin siinä on selkeä käännösvirhe suomenkielisessä sopimuksessa. Tuossa alkuperäisessä ja todistusvoimaisessa kappaleessa on todettu, että ”lapselle kuuluu lain suoja ennen ja jälkeen syntymän”, ja se on suomeksi sitten käännetty, että ”lapselle kuuluu asianmukainen hoito”. Suomenkielisessä käännöksessä siis tuo ilmaisu on huomattavasti suppeampi, ja haluaisin kysyä ministeriltä: joko tuota käännösvirhettä ollaan korjaamassa?

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Sirén.

16.32 Saara-Sofia Sirén kok: Arvoisa puhemies! Kun puhutaan ihmisoikeuksista, ollaan tietenkin äärimmäisen tärkeiden, syvimpien arvojen ja aiheiden äärellä. Oikeusvaltioperiaate, demokratia ja ihmisoikeudet kaikki linkittyvät yhteen, ja niin kuin pidetyistä puheenvuoroista on pääteltävissä, ne liittyvät hyvin laaja-alaisesti erilaisiin aihealueisiin: ihmisten arkeen, elämään ja mahdollisuuksiin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2022 vp

Tietenkin päällimmäisenä meillä kaikilla on mielessä Venäjän aloittama brutaali hyökkäyssota ja tuho Ukrainassa ja sen ihmisoikeusvaikutukset, jotka koskettavat meitä kaikkia. Kysymyshän pitkälti on nimenomaan taistelusta meidän arvojemme puolesta, ja ukrainalaiset urheasti tätä taistelua käyvät samalla kun Venäjä loukkaa ihmisoikeuksia ja ihmisoikeusvelvoitteita, kansainvälistä lakia. Venäjä on tuhonnut satoja päiväkoteja, yli tuhat oppilaitosta raporttien mukaan, satamia, lentokenttiä, lukemattoman määrän tavallisten ihmisten koteja, elinkeinoja, tulevaisuutta ja niin edelleen.

Meidän arvojemme mukaista on edistää ihmisoikeuksia, vaalia niitä ja tehdä työtä sen puolesta, että ihmisoikeudet toteutuvat niin meillä kuin maailmalla, ja tästä syystä on äärimmäisen tärkeää myös meidän itsemme ja meidän ihmisoikeuksiemme kannalta antaa kaikki mahdollinen tuki Ukrainalle, tukea heitä oman maansa puolustamisessa, kun he samalla puolustavat meillekin tärkeitä arvoja. Tämä tarkoittaa tietenkin apua akuuttiin kriisiin kaikilla mahdollisilla tavoilla. Sitä tarvitaan lisää, enemmän kuin tällä hetkellä, mutta se tarkoittaa myös myöhemmässä vaiheessa apua ja tukea jälleenrakennukseen, kun sen aika on.

Arvoisa puhemies! Kuten todettua, ihmisoikeuksien toteutumisen vaikutukset ovat hyvin laaja-alaiset, ja yksi ajankohtainen teema koskee urheilua ja urheilijoiden kohtaamaa epäasiallista käyttäytymistä, jopa seksuaalista häirintää, jota rohkeat ihmiset ovat nostaneet esille. Tietenkin tällaisten yksittäisten tapausten kautta nämä kohut henkilöityvät, mutta samaan aikaan tosiasia on, että kysymys on laaja-alaisesta ilmiöstä ja sellaisesta toimintatavasta, mitä edelleen meidän yhteiskunnassamme nähdään yhteiskunnan eri osa-alueilla, myös urheilussa. Tähän ei tule tapahtumaan muutosta, ellei epäkohtiin puututa. Siinä nämä ihmiset, jotka omia kokemuksiaan tuovat esille, tekevät erittäin tärkeää työtä ja palveluksen kaikille muillekin, koska vain sillä tavalla epäkohtiin on mahdollista puuttua ja kehitystä saada aikaiseksi. Liikunta ja urheilu on monille meistä tärkeää. Se on myös yhteiskunnallisesti tärkeää, sillä se lisää ihmisten hyvinvointia, terveyttä ja yhteisöllisyyttä, ja näin ollen sellainen epäasiallinen kohtelu, mitä urheilun piirissä on nyt nähty, on meidän yhteinen asiamme.

Yhteiskunta tukee urheilua ja liikuntaa hyvin monin eri tavoin, ja näiden tukimuotojen kautta meillä on mahdollisuus vaikuttaa osaltamme siihen, että tällaista toimintaa saadaan kitkettyä ja osoitetaan aidosti, mitä se nollatoleranssi tarkoittaa, kun me toteamme, että meillä on nollatoleranssi kaikenlaiseen häirintään ja syrjintään. Jos epäkohtia toistuvasti tapahtuu, sillä on oltava vaikutusta yhteiskunnan antamiin tukiin.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Nyt tähän väliin ministeri Haavisto, kolme minuuttia.

16.37 Ulkoministeri Pekka Haavisto: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin kiitän eduskuntaa erittäin hyvästä keskustelusta ja hyvistä kommentteista. Tuli muutama kysymys, ja sitten yksi oma huomio.

Ensin täytyy sanoa, että edustaja Hoskosen puheenvuoro sodasta ja sodan tuhoista ja kauheuksista ihmisoikeuksille oli hyvin pysäyttävä. Kiitos hänen puheenvuorostaan ja myöskin kaikille, jotka ovat Ukrainan sodan ja Ukrainan puolustustaistelun tilanteen ottaneet esille, koska pitkästä aikaa koemme sotaa Euroopassa ja näemme sen erittäin raskaat ihmisoikeusvaikutukset ja hinnan myöskin itseään puolustavalle Ukrainalle.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2022 vp

Toiseksi: edustaja Aittakumpu kysyi tästä lapsen oikeuksien sopimuksen johdanto-osan tekstistä, ja kuten tuossa kirjallisessa vastauksessa taisin todeta, niin tämä on tällainen johdanto-osan kappale, joka on käännetty 30 vuotta sitten, ja juristit tuolla sanovat, että sillä johdanto-osalla ei sinänsä ole legaalisia vaikutuksia, että se on enemmän tällaista johdantoa siihen itse tekstiin ja muuta, että sen käännökseen ei ole senkään vuoksi sitten puututtu.

Mutta oikeastaan pyysin puheenvuoron kuunnellessani tätä monipuolisuutta, jolla edustajat käsittelevät asiaa, ihmisoikeuskysymyksiä, ja viittaa Pauli Kiurun ensimmäiseen puheenvuoroon. Otitte monta eri näkökulmaa. Puhuitte jengiväkivallasta, puhuitte urheilusta ja ihmisoikeuksista, puhuitte perheoikeuksista, tapaamisoikeuksista ja muuta. Haluaisin jakaa yhden oman kokemuksen tähän jengiväkivaltaan liittyen:

Viime syksynä näimme järkyttäviä uutisia Ruotsissa, räppäri Einárin murhan. Itsekin ajattelin, että onko tämä ilmiö, joka on leviämässä Suomeen, onko riski, että lähiöissä alkaa tapahtua. Otin yhteyttä kansanedustaja Suldaan Said Ahmediin, joka tuntee hyvin myöskin helsinkiläisten lähiöiden arkea. Kutsuimme yhteen suomalaisia musiikintekijöitä, räppäreitä, kulttuurivaikuttajia mutta myöskin katutyötä tekeviä poliiseja, jengityötä tekeviä poliiseja ja nuorisotyöntekijöitä, opettajia, nuoria, jotka olivat välittömässä kontaktipinnassa kaikkiin näihin ilmiöihin, joita pääkaupunkiseudullakin nyt tapahtuu.

Ensimmäinen havaintoni oli, miten paljon jo tehdään työtä tämän jengiväkivallan estämiseksi ja näissä ryhmissä. Siellä on vanhempia kadulla, siellä on nuorisotyöntekijöitä kadulla, siellä ovat poliisit kadulla. Aina näiden viranomaisten yhteistyö ei ole niin saumatonta, mutta paljon tehdään, paljon kiinnitetään huomiota, ja ennen kaikkea oli hienoa nähdä, miten paljon nuoret itse pyrkivät vaikuttamaan siihen, että ongelmaan löytyy ratkaisu, ja etsimään ratkaisuja silloin, kun näihin ongelmiin törmäävät.

Ajattelen, että meidän tehtävämme on myös löytää niitä oikeita tukimuotoja kaikille näille toimijoille ja tehdä tässä yhteistä työtä. Jaan sen huolen, että kehitys voi mennä väärään suuntaan, segregatio voi Suomessakin tulla lähiöihin. Mutta oikeastaan kaikkien näiden toimijoiden tukeminen, olivatpa opettajia, nuorisotyöntekijöitä, poliiseja tai nuoria, jotka itse tekevät työtä tässä, olisi äärimmäisen tärkeitä. On hyvä, että tähän ihmisoikeuskeskusteluun otetaan aina myös tätä kotimaista näkökulmaa. — Kiitos keskustelusta.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitokset, ministeri, ja jatketaan keskustelua. — Edustaja Mäkelä.

16.40 Jani Mäkelä ps: Arvoisa puhemies! Edustaja Aittakummun aikaisemmin esittämä aiheellinen kysymys taisi jäädä ministeriltä vastaamatta, joten ehkä kuulemme vielä vastauksen siihen, miten Suomessa aiotaan toteuttaa lasten oikeuksien sopimuksen vaatima laillinen suojele lapselle myös ennen hänen syntymäänsä.

Sen lisäksi haluaisin laajentaa hieman tätä lasten oikeuksien keskustelua vielä siihen, että nythän on ollut aika paljon keskustelua sukupuolen vaihtamisen ulottamisesta myös alaikäisiin. Jossain muodossa erilaiset painostusjärjestöt painavat hyvin kovaa ja vastenmielistä kampanjaa siinä, että pitäisi pystyä vaihtamaan juridista sukupuolta, ellei nyt ihan varsinaisesti konkreettisia leikkauksia tekemään, alaikäisen henkilön kohdalla. Tämä on mielestäni täydellisen tuomittavaa. Sukupuolen vaihtaminen, jos se jonkun täytyy tehdä, kuuluu korkeintaan aikuisille omalla vastuulla ja omalla kustannuksella, ja yhteiskuntamme tulee suojella erityisesti lapsia ulkopuolisilta vaikutteilta ja painostusyrityksiltä tällai-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2022 vp

sessä perustavanlaatuisessa asiassa. Lapsella tulee olla oikeus olla lapsi. Aikooko Suomen hallitus turvata tämän oikeuden vai eikö?

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Kinnunen, Jari Kinnunen.

16.41 Jari Kinnunen kok: Kiitos, arvoisa puhemies! Oikeusvaltioperiaate ja ihmisoikeudet liittyvät myös viranomaisorganisaatioiden palveluksessa toimiviin viranomaisiin, viranhaltijoihin eli ihmisiin.

Täällä nostettiin esiin ihan oikeutetusti se, että ihmiset eivät saa passeja ajoissa ja se saattaa olla jopa heidän perusoikeuksiensa loukkausta, kun eivät pääse matkustamaan. Nyt täytyy kuitenkin muistaa se, että välillistäkin tekemistä on erityisesti rikoslain piirissä, ja jos joku syyllistyy perusoikeuksien loukkaukseen, niin silloin sen on mahdollistanut tämä talo, kun ei ole niitä resursseja antanut. Passilaista on vedetty se johtopäätös, että passien myöntämisessä kerättävien varojen pitäisi pystyä kattamaan aiheutuvat menot, mutta entäs jos näin ei käy? Mitä sitten? Syntyy jonoja. Eli kannattaa täällä päässä katsoa peiliin.

Toinen asia, mikä liittyy viranhaltijoiden asemaan, on se, että määräaikaisten virkojen ketjuttaminen on laitonta mutta nuoret ihmiset kuitenkin joutuvat neljä vuotta ja jopa 14 kertaa olemaan tämmöisen määräaikaisen putken päässä. Ja sekin johtuu tästä talosta. Eivät hekään ole tasa-arvossa, eikä heidän ihmisoikeuksiaan oikein kunnioiteta, kun ei pysty perustamaan kunnolla perhettä, ei pysty asettumaan asumaan minnekään. Ja se johtuu pelkästään tästä eduskunnasta. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitos. — Ja edustaja Kiuru.

16.43 Pauli Kiuru kok: Arvoisa puhemies! Vielä tuota passiasiasta, mitä äsken aloitin. Puhuin lähinnä matkustamisen näkökulmasta, kun nämä passiongelmien ovat tulleet esiin, mutta se ei ole ainoa. Tänään esimerkiksi Aamulehti uutisoi sellaisesta, että kun opiskelijat menevät pääsykokeisiin, niin pääsykokeeseen ylipäättään päästäkseen pitää todistaa henkilöllisyytensä, ja jos on kohtuullisen lyhyellä aikavälillä tullut sellainen ajatus, että pääsykokeeseen pitää päästä, eikä ole ajantasaisista passia tai henkilökorttia, niin on tapauksia, joissa — etupäässä ammattikorkeakoulun pääsykokeissa — on käännetty takaisin. Eli nuori ihminen menee toivoa täynnä pääsykokeeseen, ja sitten kun pyydetään henkilöllisyyspapereita ja todetaan, että niitä ei ole ajantasaisia, niin se on sitten siinä. Tämä on kyllä jo erittäin valitettava asia.

Tiedossani on myös, että poliisin nykyistäkin palvelutasoa, joka on koko ajan tiukalla taloudellisista syistä, ei kyetä ylläpitämään enää vuonna 23. Tällä hetkellä suunnitellaan vähennystoimia, ja todellakin ne vähennystoimet koskevat silloin henkilöstömenoja, koska se on se suurin menoerä, ja siinä samassa se koskee myös lupapalveluja. Tämä on ihan oikeasti kysymys, joka täytyy saada ratkaistua. Hallintolaki lähtee siitä, että kansalaisia pitää palvella nopeasti, viivytyksettä. Ihmisten seisottaminen jonoissa räntäsateessa ei ole kyllä Suomen maineelle hyväksi.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ei. — Ja edustaja Kinnunen, Mikko.

16.45 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa herra puhemies! Kiitos ulkoasiainvaliokunnalle perusteellisesta mietinnöstä. Tämä ihmisoikeuspoliittinen selonteko oli eduskunnan lähe-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2022 vp

tekeskustelussa 16. helmikuuta. Vain kahdeksan päivää myöhemmin Venäjä aloitti täysimittaisen sotansa Ukrainassa. Sota on nyt kestänyt 105 päivää, saman verran kuin talvisota kokonaisuudessaan. Ukrainan sodan loppua ei kuitenkaan ole näkyvissä. Olemme joutuneet todistamaan ihmisoikeuksien hirvittävää polkemista. Sota on osoittanut todeksi uhkakuvia, joita selontekoomme on kirjattu. Sota on sivistyksen ja ihmisoikeuksien loppu. Selonteossa kuvataan, miten kansainvälinen, sääntöperustainen järjestelmä on nyt kovan paineen alla. Oikeusperustaisuus ja demokratia ovat heikenneet monissa maissa, esimerkkeiksi nostetaan Venäjä ja Kiina. Samansuuntaista kehitystä on ollut myös joissakin EU-maissa. Nyt Venäjän kohdalla näemme, mihin huono kehityskulku voi pahimmillaan viedä.

Arvoisa puhemies! Ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen edistämiseksi on ollut pitkään vahva asema Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Tätä ulkoasiainvaliokunta pitääkin tärkeänä. Suomen tehtävä on myös jatkossa nostaa ihmisoikeusasiat keskusteluun, kun kohtaamme kahdenvälisesti. Demokratian arvoille on käyttöä myös Venäjän kanssa sitten, kun sota saadaan loppumaan. Venäjä on ja pysyy naapurina. Kaikki maat on kytkettävä pitkällä aikavälillä mukaan, jotta rauha ja ihmisoikeudet toteutuvat, kun on sen aika.

Arvoisa puhemies! Olemme uskottavia, kun pidämme itse kiinni oikeusvaltiosta ja puutumme oikeuksien loukkauksiin. Suomessa asuvilla on laajat oikeudet harjoittaa uskontoaan, käydä koulua, tehdä työtä, yrittää ja sanoa mielipiteensä — meillä on hyvä maa. Kehitettävääkin toki on: Kaikki oikeudet eivät aina toteudu kuten kuuluisi, esimerkkeinä pitkittyneet oikeudenkäynnit ja iäkkäiden ja vammaisten oikeuksien toteutuminen. Tähän on nyt hyvä saada parannuksia, kun sosiaali- ja terveyspalveluja toteutetaan hyvinvointialueilla. Oman haasteensa tuo myös disinformaatio, joka useiden valiokuntalausuntojen mukaan uhkaa ihmisoikeuksia. Sitä pitää ehkäistä, mutta tarkkana pitää olla, ettei sekoiteta erilaisia mielipiteitä ja disinformaatiota keskenään. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan ihmisoikeussopimusten kansallista täytäntöönpanoa ja erityisesti niiden valvontaelinten suositusten ja ratkaisujen seurantaa on syytä tehostaa. Kuten valiokunnalle lausuneet asiantuntijat painottivat, oikeusvaltiota ei voi pitää itsestäänselvyytenä myöskään Suomessa. Epäkohdat on syytä korjata, hyviä asioita on syytä vahvistaa.

Arvoisa puhemies! Sivistys ja koulutus ovat demokratian ja hyvinvoinnin perusta. Koulujen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta tulee vahvistaa. Yhteiskunnan alati digitalisoituessa lasten ja nuorten kriittisten digi- ja medialukutaitojen vahvistaminen on erittäin tärkeää, kuten sivistysvaliokuntakin omassa lausunnossaan painotti. Sivistysvaliokunnan mukaan parhaimmillaan digitaaliset toimintamallit edistävät yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta. Ehdotan, että kirjastot voisivat auttaa ikääntyneitä digitaalisten ja medialukutaitojen parantamisessa. Järjestöjen kautta nuoret voisivat mentoroida tässä vanhempia — saatetaan tässäkin kohden sukupolvet yhteen. Selonteko kiinnittää aiheellisesti huomiota haavoittuvimmassa asemassa olevien väestöryhmien osallistumisen mahdollisuuksien turvaamiseen. [Puhemies koputtaa] Siitä on syytä pitää kiinni.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Mäkelä, olkaa hyvä.

16.50 Jani Mäkelä ps: Arvoisa puhemies! Vielä yksityiskohtaan identiteetistä, digitaalisesta identiteetistä ja vahvasta henkilötunnistamisesta, koska kuitenkin identiteetti ja henkilöllisyyden tunnistaminen ovat ihmiselle perusoikeuksia. Tuossa edustaja Kinnunen aikaisemmin epäili, että tämä passijono, jota eduskunnan oikeusasiamieskin on kritisoinut,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2022 vp

voisi johtua siitä, että eduskunta ei ole osoittanut riittävästi varoja passien myöntämiseen tarvittaviin henkilöresursseihin. Nyt kuitenkin tarkistin, että passi maksaa 50 euroa ja henkilökortti maksaa 60 euroa. Jos me katsomme henkilökorttia tai passia, niin jokaiselle on varmasti ilmiselvää, että sen kyseisen dokumentin tuottaminen ja painaminen ja sen vaatimien tietojen tarkistaminen eivät ole tuollainen useamman tunnin työsuoritteen arvoinen asia. Eli epäilisinpä, että poliisilaitokset ottavat jopa voittoa tästä passitoiminnasta tai ainakin se pyörii omillaan. Eli voiko olla jopa niin, että niitä rahoja, mitä kertyy passien myöntämisestä, lupien myöntämisestä, käytetään muun poliisitoiminnan rahoittamiseen? Voiko olla näin?

Ja nämä pankkitunnuksetkin, jotka ovat välttämättömiä digitaalisen identiteetin kannalta, ovat maksullisia. Ei niitä ilmaiseksi saa. Henkilökortti, jossa on mukana kansalaisvarmenne, maksaa tuon kuusikymppiä, ja se pitää uusia viiden vuoden välein. Nämä eivät ole ilmaisia, vaikka ne ovat ihmisen perusoikeuksia. [Pauli Kiuru: Muuten oikein, mutta nimi meni väärin!]

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Sirén, olkaa hyvä.

16.51 Saara-Sofia Sirén kok: Arvoisa puhemies! Kuten tiedämme, naisten oikeudet ovat ihmisoikeuksia ja ihmisoikeudet ovat naisten oikeuksia, ja vaikka ihmisoikeudet koskevat kaikkia, niin on syytä kiinnittää huomiota erityisesti sellaisiin epäkohtiin, joissa naiset ovat heikommassa asemassa, kuten naisiin kohdistuva väkivalta, perheväkivalta, esimerkiksi seksuaalinen häirintä ja muu asiaton käyttäytyminen ja kohtelu, johon aikaisemminkin viitattiin. Tästä epäasiallisesta käyttäytymisestä ja kohtelusta ajankohtainen esimerkki liittyy urheiluun ja siellä esiin nousseisiin esimerkkeihin, ja myös tältä osin, niin kuin ihmisoikeuksissa ylipäättänsäkin, on niin, että he, joilla on etuoikeutettu asema, ovat avainasemassa edistämään sitä muutosta. Tästä syystä tämä on ennen kaikkea johtamiseen liittyvä kysymys: millä tavalla johdetaan niin, että huomioidaan ihmiset, joilla on erilaisia tilanteita, erilaisia taustoja, tasa-arvoisesti kaikki ihmiset ja ihmisoikeudet.

Urheilussa on noussut esiin toimintatapoja, joista julkiseen keskusteluun on päätynyt vain jäävuoren huippu, ja tällöin kysymyksessä on laajempi yhteiskunnallinen ilmiö. Eri-laisia strategioita ja ohjelmia on nähty maailman sivu, mutta niin kauan kuin kehitystä ei tapahdu, näihin ei voida olla tyytyväisiä, vaan tarvitaan konkreettisia toimia, joilla tämän-tyyppistä toimintaa ehkäistään, ja siihen puututaan hyvin tiukasti.

Vastuullisuusohjelmia on myös nähty organisaatioissa maailman sivu ja hyvin pitkään, mutta se ei sellaisenaan riitä. Kuten ollaan nähty, edelleen nähdään eriarvoista kohtelua ja eriarvoisuutta yhteiskunnan eri puolilla, ja tästä syystä urheilu yhtenä esimerkkinä, johon me voimme vaikuttaa valtion toimesta, esimerkiksi erilaisten tukimomenttien kautta, on luontevaa nostaa esille myös ihmisoikeuksia koskevassa keskustelussa. Ihmisoikeuspoliittisessa selonteossa liikunta ja urheilu eivät olleet kovin vahvasti esillä, mutta sivistysvaliokunta rooliinsa kuuluen sitä ansiokkaasti nosti esille, ja on hyvin toivottavaa, että tämä keskustelu jatkuu ja että se keskustelu johtaa myös konkreettisiin johtopäätöksiin ja toimenpiteisiin.

Keskustelu päättyi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2022 vp

Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi valtioneuvoston selonteon VNS 10/2021 vp johdosta. Asian käsittely päättyi.